

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

ARCHEOLOGIENOTA – PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

NINOVE – BURCHTDAM 70

A. DEVROE & J. VERMEERSCH
FEBRUARI 2019

COLOFON

Project

Archeologienota – Ninove, Burchtdam 70

Opdrachtgever

NV BAW (Brabantse Aannemingswerken)
Brusselsesteenweg 355
1730 Kobbegem (Asse)

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba
Lemmensstraat 34
2800 Mechelen
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE 0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

In samenwerking met Cura Projecten

© 2019 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

Inhoud	0
1. Gemotiveerd advies	1
2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	2
2.1. Inleiding	2
2.2. Administratieve gegevens	3
2.3. Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken	3
2.4. Proefsleuven en -puttenonderzoek.....	4
2.4.1. Vraagstelling en onderzoeksdoelen	4
2.4.2. Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken	5
2.5. Voorziene afwijkingen van de Code van Goede Praktijk.....	7
3. Figurenlijst	8

1. GEMOTIVEERD ADVIES

Het projectgebied is gelegen aan de Burchtdam in het zuiden van Ninove. Momenteel is het plangebied (735 m²) deels bebouwd (ca. 365 m²) en deels in gebruik als tuinzone (ca. 370 m²).

Het projectgebied ligt aan de westelijke rand van het Pajottenland, in de Dendervallei. In de regio komen er heuvels voor met hoogtes tot 90 m maar het plangebied is gelegen in de alluviale vallei op 13 m +TAW aan straatzijde en 12,4 m +TAW in de tuinzone. Net ten zuiden loopt de oude Denderarm terwijl ten noorden van het perceel de Doorekensbeek loopt. Het plangebied ligt op ca. 150 m ten westen van de volmiddeleeuwse burchtsite en is volledig gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van Ninove.¹ De ligging in de vallei zorgt ervoor dat de ondergrond bestaat uit quataire fluviaale sedimenten uit het tardiglaciaal en het holoceen waarin natte zandleembodems zijn ontwikkeld. De ligging in alluviaal gebied met natte bodems is minder ideaal voor de mens om er zich te vestigen. Ter hoogte van de zuidoostelijke natte zone worden in mindere mate bewoningssporen verwacht, maar kunnen wel sporen aangetroffen worden gerelateerd aan nattere contexten (ambachtelijke activiteiten, waterputten,...). In het centrum van Ninove zijn wel mesolithische vondsten aangetroffen op een zone die iets hoger ligt in de alluviale vlakte waar het middeleeuwse Ninove is ontstaan. Het plangebied ligt ook aan de straatzone wat hoger, maar dit heeft hoogstwaarschijnlijk een antropogene oorzaak gezien de Burchtdam deel uitmaakt van de verbindingsweg tussen Ninove en Brussel. Voor de prehistorie is de landschappelijke ligging minder interessant vanwege de afwezigheid van een gradiëntsituatie. In Ninove zelf waren de Romeinen afwezig waardoor ook voor deze tijd een lage archeologische verwachting geldt. Met de ontwikkeling van de stad tijdens de middeleeuwen wordt ook de rechteroever in gebruik genomen met de burchtsite (volle middeleeuwen) en de Burchtdam (late middeleeuwen) waarbij de Brabantpoort gelegen was aan de kruising van de straat met de oude Denderarm, ten zuiden van het plangebied. Historische kaarten zijn voorhanden vanaf de 16de eeuw. Daarop is in het plangebied en de nabije omgeving bebouwing zichtbaar aan de straatzijde. Deze situatie blijft zo tot het heden. De precieze oppervlakte en het gebruik van die bebouwing op het plangebied is niet bekend, evenmin de impact die de huidige bebouwing kan gehad hebben.

Binnen de toekomstige werken zal de huidige bebouwing afgebroken worden waarna een nieuw gebouw zal geplaatst worden op een diepte van ca. 80 m -mv. Ook de tuinzone zal (voor het eerst?) in gebruik genomen worden voor de aanleg van verharding waar een toekomstige verstoring van 40 tot 50 cm -mv kan verwacht worden. Indien archeologische sporen aanwezig zijn zullen deze dus verstoord worden. Deze resten, gelegen in een vastgestelde archeologische zone, hebben het potentieel kenniswinst op te leveren over de ontwikkeling van Ninove en de menselijke aanwezigheid in dit deel van de stad.

Gezien de verstoring die de geplande werken teweeg zullen brengen, het archeologisch potentieel en de hierbij gepaarde kenniswinst is bijkomend onderzoek noodzakelijk. Dit zal via een uitgesteld traject verlopen aangezien men in eerste instantie de huidige bebouwing nog moet afbreken.

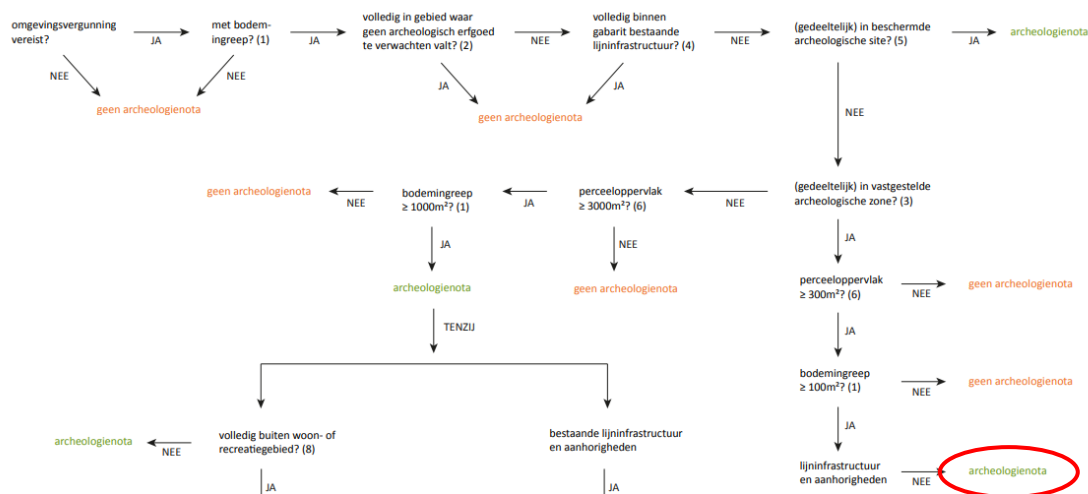
¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140025>

2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR UITGESTELD VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

2.1. INLEIDING

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen waarbij de voorwaarden voldoen aan art. 5.4.1. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Criteria bij omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. © A. Devroe 2018

2.2. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

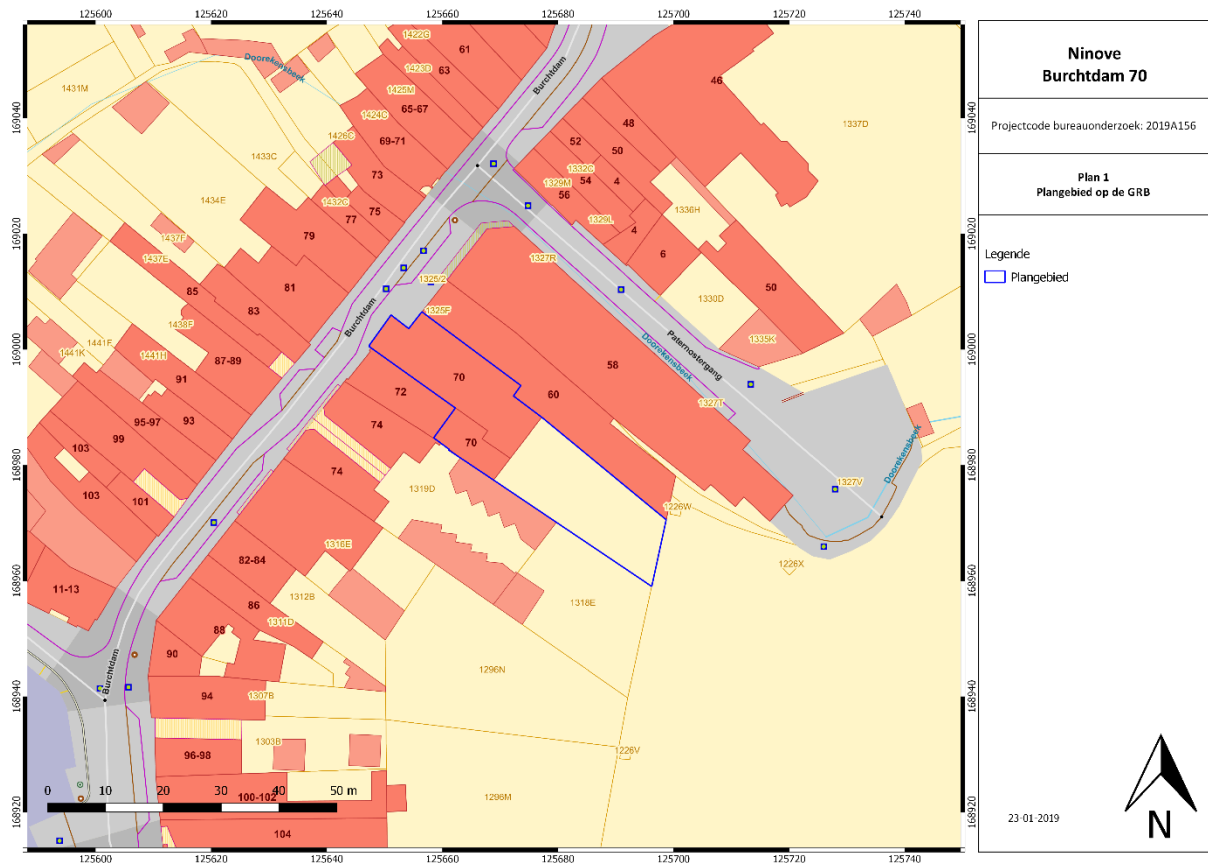
Locatie: Oost-Vlaanderen, Ninove, Burchtdam 70

Bounding box: punt 1 (NW) – X 125 656,41 – Y 169 006,47

Punt 2 (ZO) – X 125 696,25 – Y 168 959,07

Kadaster: Ninove, afdeling 2, Ninove, sectie B, percelen 1323K

Oppervlakte projectgebied: ca. 735 m²

Figuur 2: Het Grootchalig Referentiebestand met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

2.3. ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIKEN

Na het bureauonderzoek werden de verschillende vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem afgewogen. Hiervoor werden telkens volgende vier criteria overlopen:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Geofysisch onderzoek geeft voornamelijk goede resultaten op droge leembodems. Aangezien hier een (lemige) zandbodem aanwezig is, is dergelijk onderzoek niet geschikt voor dit terrein.

Daarenboven worden er gebouwresten verwacht waardoor de interpretatie van deze resten moeilijk is met deze methode.

Een veldkartering is vooral nuttig op landbouwgronden die net geploegd worden. Gezien het hier gaat om een (deelse) stadscontext is deze techniek niet nuttig.

Gezien er hier sprake is van een stadscontext waarbij muurstructuren kunnen verwacht worden en er een lage verwachting is voor de perioden voor de middeleeuwen zijn landschappelijke boringen en archeologische boringen niet nuttig. Daarom wordt geopteerd voor proefputten in de zone waar een complexe stratigrafie verwacht wordt (er kunnen muurstructuren worden aangetroffen) en een proefsleuf in de -vermoedelijk- nog onverstoorde bodem waar sporen kunnen aangetroffen worden.

Het volledige onderzoeksgebied dient onderzocht te worden. De werken kunnen uitgevoerd worden van zodra het terrein toegankelijk is. De gebouwen worden voorafgaand het onderzoek afgebroken tot net boven de vloerplaat. Het verwijderen van de vloerplaat gebeurt onder begeleiding van de veldwerkleider. Pas hierna kan het proefsleuven en -puttenonderzoek gestart worden.

2.4. PROEFSLEUVEN EN -PUTTENONDERZOEK

2.4.1. VRAAGSTELLING EN ONDERZOEKSDOELEN

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek kon vastgesteld worden dat er een grote kans is op het aantreffen van archeologische resten vanaf de middeleeuwen. Om dergelijke resten te onderzoeken is een combinatie van een proefputten en een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk. De proefputten worden ingezet in geval van een complexe stratigrafie. Indien het archeologisch niveau nog aanwezig is (niet verstoord door latere uitgravingen, recente bebouwing of nivelleringen tot diep in de C-horizont²) en dit archeologisch niveau geraakt zal worden bij de toekomstige werken, dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden. Dit is het geval in de tuinzone. Het doel van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven en-putten is een archeologische evaluatie van het terrein.

Hierbij dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Zijn er bodemsporen aanwezig? Zo ja, zijn deze van natuurlijke of antropogene aard?
- Zijn er bewoningsresten aanwezig?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen en de resten?
- Op welk(e) niveau(s) manifesteren de archeologische sporen/resten zich?
- Maken de antropogene sporen/resten deel uit van één of meerdere structuren?
- Kunnen de resten en sporen gelinkt worden met de bebouwing die zichtbaar is op de historische kaarten?
- Kan op basis van gerecupereerd materiaal uitspraak gedaan worden over de datering? Behoren de sporen/resten tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van de archeologische structuren in de proefsleuven een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van de occupatie?
- Wat is de link die gemaakt kan worden met de ontwikkeling van Ninove, de Burcht en de Burchtdam?
- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek? Zo ja, wat is de ruimtelijke afbakening van de zone(s) voor vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

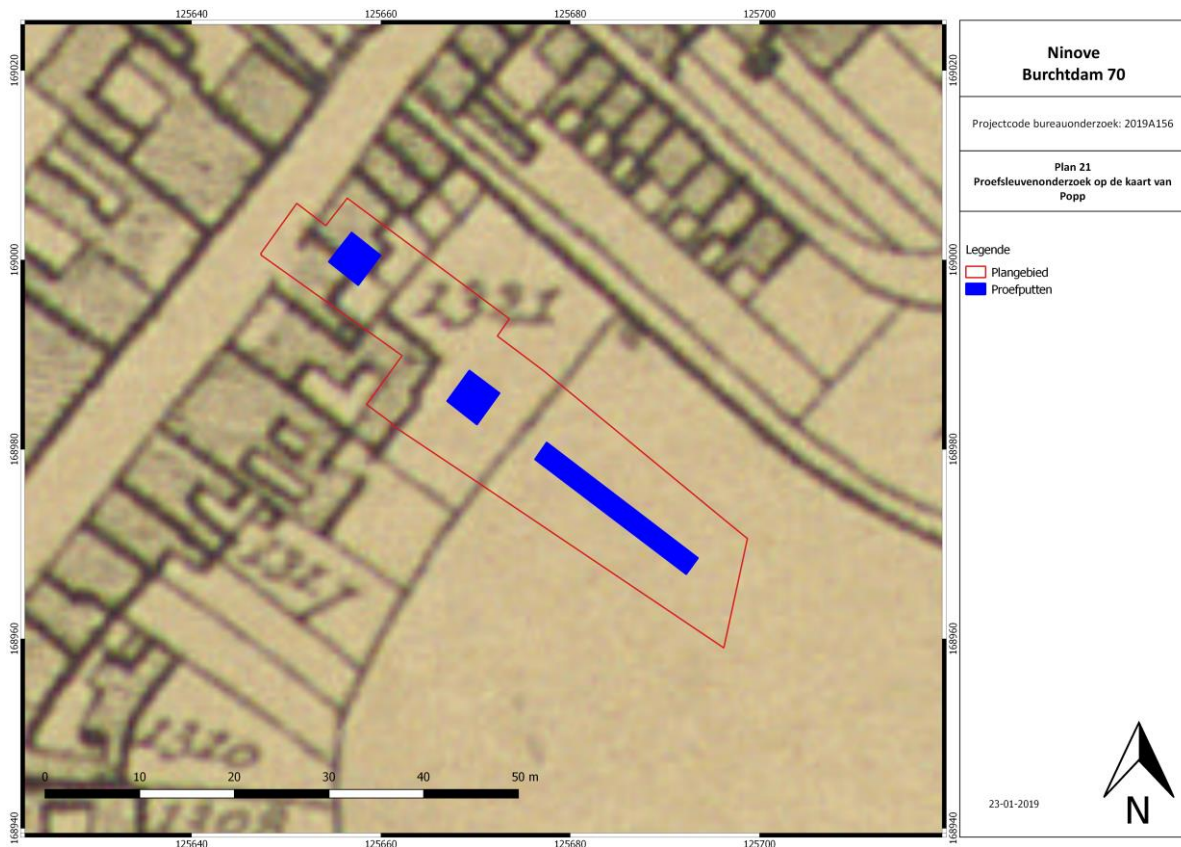
² Indien dit het geval is, kunnen enkel nog diepere sporen (o.a. waterputten, middenstaanders) aangetroffen worden.

- Welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Is behoud in situ op basis van de resultaten van het vooronderzoek mogelijk?

2.4.2. ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIKEN

Figuur 3: Voorstel proefsleuven. © J. Vermeersch 2018

Figuur 4: Voorstel proefsleuven geprojecteerd op de kaart van Popp. © J. Vermeersch 2018

Het onderzoeksgebied zal door middel van twee proefputten (in de historisch bebouwde zone en tuinzone) en één proefsleuf (op het historisch braakliggende terrein) onderzocht worden onder begeleiding van een erkend archeoloog. De sleuf wordt noordwest-zuidoost georiënteerd. Op deze manier wordt een transect van het reliëf onderzocht. De proefputten meten ca. 4 x 4 m en de proefsleuf heeft een breedte van 2 m en een lengte van 20 m.

Er zal ca. 10% van het onderzoeksgebied door middel van proefsleuven onderzocht worden, aangevuld met 2,5% dwarssleuven en/of kijkvensters. De hoeveelheid en locatie van dwarssleuven en/of kijkvensters zijn vrij te bepalen door de erkend archeoloog/veldwerkleider. Indien nuttig kan een proefput ook uitgebreid worden naar een korte proefsleuf. Een keuze voor of tegen het aanleggen van dwarssleuven en/of kijkvensters wordt gemotiveerd in het verslag van resultaten van het onderzoek. Kijkvensters en/of dwarssleuven kunnen bijvoorbeeld aangelegd worden om inzicht te krijgen in de onderlinge verhoudingen van muren en sporen, maar kunnen evenzeer aangelegd worden om een meer exacte afbakening van een archeologische site te bekomen.

De aanleg van deze sleuven en putten gebeurt met een graafmachine met een niet-getande graafbak van 2 m breed (of smaller indien muurwerk wordt aangetroffen) onder leiding van de veldwerkleider. Het eerste vlak wordt aangelegd op een eerste leesbaar archeologisch niveau. Indien er meerdere archeologische niveaus aanwezig zijn, wordt elk niveau apart gewaardeerd. Er wordt momenteel van uitgegaan dat het om een site zonder (proefsleuf) of met beperkte complexe verticale stratigrafie (proefputten) gaat en er dus één of meerdere archeologische niveaus aanwezig zijn. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van sleuven, kijkvensters en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden. Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en

waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. Per proefput of proefsleuf wordt een profielput aangelegd. Deze profielputten worden beschreven en bestudeerd door de aardkundige van het projectteam. Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak gedaan kan worden over de aard en omvang van de archeologische waarden in het projectgebied en wanneer een eenduidig advies kan gegeven worden voor vrijgave van het terrein, behoud in situ of vervolgonderzoek door middel van een opgraving.

2.5. VOORZIENE AFWIJKINGEN VAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Moesten er tijdens de uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem redenen zijn waarom wel wordt afgeweken van de bepalingen in de code, dan worden deze gemotiveerd in het verslag van resultaten.

3. FIGURENLIJST

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. © A. Devroe 2018	2
Figuur 2: Het Grootschalig Referentiebestand met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.	3
Figuur 3: Voorstel proefsleuven. © J. Vermeersch 2018	5
Figuur 4: Voorstel proefsleuven geprojecteerd op de kaart van Popp. © J. Vermeersch 2018	6